

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หากจะกล่าวถึงความก้าวหน้าและพัฒนาการของสิ่งใดสิ่งนั้นมักจะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคำว่า "การศึกษาและการเรียนรู้" เสมอ เพียงแต่จะมากน้อยต่างกันเท่านั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนและใกล้ตัวเรามากที่สุดคือ คนหรือที่เรียกว่าประชากรของชาติต่าง ๆ นั้นเอง การที่โลกได้แบ่งชาติต่าง ๆ ออกเป็นประเภท เช่นชาติมหาอำนาจ ชาติกำลังพัฒนา ชาติค่อยพัฒนานั้น จะสังเกตได้ว่าระดับการศึกษาของคนในชาติมีส่วนสำคัญให้การจัดประเภทเป็นไปตามนั้น ชาติมหาอำนาจสามารถจัดให้การศึกษาแก่ประชากรของตนให้อยู่ในระดับที่สูงและก้าวหน้ามากกว่าชาติกำลังพัฒนา และชาติค่อยพัฒนาตามลำดับ ดังนั้น ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญต่อการศึกษามาก และเป็นการให้ความสำคัญอยู่ตลอดเวลา ทุก ๆ สถานที่ และตลอดวัยของประชากรเพื่อยกระดับการศึกษาของชาติให้สูงขึ้น เป็นการพัฒนาตั้งแต่ระดับของตนเองจนถึงระดับชาติ อันจะส่งผลถึงระดับโลกด้วย

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวว่า ท่านเชื่อในการศึกษาอย่างมาก โดยเชื่อว่าการศึกษาจะช่วยให้ประชาชนได้พัฒนา ได้เจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม คราบใดที่ไม่มีการศึกษาบุคคลก็จะล้าหลัง และไม่มีอะไรจะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นได้ถ้าไม่มีการศึกษา¹ นั่นคือ การพัฒนาชาติจะต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง คือการจัดวางรากฐานการศึกษาให้ประชากรได้ทั้งถึงทุกระดับวัยตลอดชีวิต และทุกระดับการศึกษา จนถึงขั้นอุดมศึกษา ในทุก ๆ สาขาวิชาที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อชาตินานเมือง ซึ่งมีใช้เรื่องที่จะทำได้ง่าย ๆ ทุกประเทศ

¹ พระเทพวิสุทธิเมธี, "รายการปาฐกถาธรรม," บรรยายทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์, 20 กรกฎาคม 2523.

มีปัญหาในเรื่องการจัดระบบการศึกษาทั้งนี้ และได้หาวิธีแก้ไขกันไปต่าง ๆ นานา ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ ประเทศไทยก็เช่นกัน จากสถิติของกองการทะเบียน กรมการปกครอง แจกจำนวนประชากรทั่วราชอาณาจักรในปี พ.ศ. 2522 ว่ามี 46,113,756 คน ในจำนวนทั้งหมดนี้กองวางแผนประชากรและกำลังคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมาณการผู้เข้าสู่กำลังแรงงานใหม่ในปี 2522 ไว้เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2519 ดังนี้ ผู้จบ ป. 4 และต่ำกว่าจำนวน 531,600 คน, ผู้จบ มศ. 3 รวมสายอาชีพจำนวน 130,000 คน, ผู้จบ มศ. 5 จำนวน 11,300 คน, ผู้จบ มศ. 6 สายอาชีพ จำนวน 26,000 คน, ผู้จบ ป.ศ.ต้น จำนวน 2,200 คน, ผู้จบ ป.ศ.สูง จำนวน 2,800 คน, ผู้จบอนุปริญญา, วิชาชีพชั้นสูง, ป.ม.ว.ศ. จำนวน 15,900 คน และผู้จบปริญญาตรีขึ้นไปจำนวน 25,900 คน รวมผู้เข้าสู่กำลังแรงงานใหม่ทั้งสิ้น 745,700 คน จะเห็นได้ว่าในแต่ละปีมีผู้เริ่มทำงานใหม่เป็นผู้จบจากระดับการศึกษาต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ระดับ ป.4 ขึ้นไปถึงระดับปริญญา และมีจำนวนต่าง ๆ กัน สิ่งที่น่าสังเกตมากที่สุดคือ จำนวนแรงงานจากผู้จบเพียง ป.4 และต่ำกว่ามีปริมาณมากที่สุดถึง 5 แสนกว่าคน ฉะนั้น ในจำนวนผู้ที่ทำงานหรือเป็นแรงงานของชาตินั้นจะมีผู้มีการศึกษาในระดับต่าง ๆ ผู้เป็นกำลังแรงงานเหล่านี้รัฐจะปล่อยให้ไม่ได้ในการเพิ่มพูนการศึกษาและทักษะวิชาชีพต่าง ๆ ให้นับว่าประเทศเรายังมีปัญหาอีกมากมายเกี่ยวกับการจัดให้การศึกษาแก่ประชากรให้ทั่วถึงทั่วถ้วนทุกคน ซึ่งได้ประมวลประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. ประชากรเพิ่มขึ้น เป็นที่ประจักษ์กันดีว่าประชากรของประเทศได้เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ในอัตราที่รวดเร็วมาก โดยเฉพาะเมื่อการแพทย์และการสาธารณสุขเจริญ ทำให้ประชากรมีโอกาสอยู่รอดมากกว่าแต่ก่อน ทั้ง ๆ ที่มีการวางแผนครอบครัวกันอย่างกว้างขวาง ประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยเรา ซึ่งมีงบประมาณจำกัดย่อมประสบปัญหาทางด้านการจัดโรงเรียนและครูเพื่อให้การศึกษาแก่จำนวนผู้เรียนที่เพิ่มขึ้น² ฉะนั้น ปัญหาที่นักการศึกษาของประเทศต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันก็คือ

² เขาวดี รางชัยกุล และคนอื่น ๆ , "การตัดสินใจของนักศึกษารูปนัยในการเข้าศึกษาโครงการการศึกษารูปนัย" (รายงานการวิจัยของภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์, 2520), หน้า 14.

จำนวนสถานับการศึกษาที่สร้างขึ้นในแต่ละปี ไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มของจำนวนผู้เรียน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น จำนวนนักเรียนในจังหวัดเชียงราย ปี 2516 เพิ่มขึ้นจากปีก่อนประมาณสี่หมื่นคน หากจะสร้างโรงเรียนให้เพียงพอกับจำนวนเด็กที่เพิ่มขึ้น จะต้องสร้างโรงเรียนขึ้นอีกอย่างน้อย 200 แห่ง แต่ในปีเดียวกันนั้น จังหวัดเชียงรายได้โรงเรียนเพิ่มขึ้นเพียง 10 หลังเท่านั้น การเสียสัดส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนกับโรงเรียนดังกล่าวนี้ทำให้ภาคการศีกษาภายในไม่เข้าทุกประเทศจะไม่สามารถหาโรงเรียนให้เยาวชนได้เพียงพอ จึงต้องคิดวิธีการจัดการศึกษามวลชนขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ ตามความสนใจและความพร้อมของแต่ละคนโดยทั่วถึงกัน³

2. ประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียนถูกละเลย จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติข้างต้น ที่ได้กล่าวถึงแล้วนั้น ได้แสดงว่าการศึกษาระบบโรงเรียนแต่อย่างเดียวยังมิได้เปิดโอกาสให้แก่ประชากรเป็นส่วนรวมได้ทั่วถึง ประชากรกลุ่มที่อยู่นอกระบบโรงเรียนส่วนมากซึ่งหมายถึงผู้ใหญ่ที่เป็นพ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชนชายหญิง หรือแม่แต่ผู้ที่มิงานทำแล้ว และต้องการจะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้แก่ตนเอง อันจะเอื้อประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และชาติต่อไปได้ ก็ถูกการศึกษาในระบบโรงเรียนทอดทิ้งละเลย ซึ่งนับเป็นการละเลยหน้าที่สำคัญของการศึกษาที่มุ่งให้ความรู้แก่บุคคลตลอดชีพ⁴ แนวความคิดในเรื่องการให้การศึกษานอกระบบแก่ประชาชนของประเทศนั้น โฆษิต อินทวงศ์⁵ ได้กล่าวว่า

³ชัยยงค์ พรหมวงศ์, "ศูนย์การเรียนชุมชน : แนวโน้มการจัดการศึกษาเพื่อมวลชนในอนาคต," (อัครสำเนา).

⁴เขาวดี รางชัยกุล, "การตัดสินใจของนักศึกษาอรัญญิ์ในการเข้าศึกษาโครงการการศึกษาอรัญญิ์," หน้า 18.

⁵โฆษิต อินทวงศ์, "การศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย," วารสารรวมคำแหง 3(กรกฎาคม 2519) : 179.

การศึกษาในปัจจุบันและอนาคต ควรเป็นกระบวนการศึกษาเพื่อมวลชนมากยิ่งขึ้น การศึกษาจำต้องอาศัยทั้งสองระบบสนับสนุนซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน และปรับเข้าหากันได้ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้เลือกเรียนตามความถนัด ตามธรรมชาติของเขาได้อย่างเต็มที่

การเรียนนอกระบบนี้ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เน้นหนักมาก ประธานเหมาเจ๋อตุง สมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ ท่านไม่เชื่อถือความศักดิ์สิทธิ์ของการศึกษา ในระบบเท่าใดนัก เพราะประธานเหมาของเรียนจบเพียงระดับมัธยม ท่านไม่เคยเรียนในระดับมหาวิทยาลัย แต่ท่านก็สามารถอ่านหนังสือทางสังคม รู้เรื่องดีกว่า พวกอาจารย์ในมหาวิทยาลัยส่วนมาก ท่านกล่าวว่าในประวัติศาสตร์ของจีน น้อยคนที่ผ่านการสอบได้ที่ดีและมีผลงานที่ยิ่งใหญ่ หลีบอและตู้เลื่องชื่อลือชา (ในตำแหน่งโครงฉันทกาศพุกกลอน) ในสมัยราชวงศ์ถังล้วนมิได้เป็นจีนชื่อหรือฮั่นหลิน (ปริญญาศู่งสุดในสมัยนั้นคือจีนชื่อ ตำแหน่งราชบัณฑิตในสมัยนั้นคือ ฮั่นหลิน) ซึ่งจึงก็ไม่ได้เรียนมหาวิทยาลัย กอริก็ นักเขียนที่ยิ่งใหญ่ของรัสเซีย เคยเรียนหนังสือในโรงเรียนเพียงสองปี แฟรงกลินของอเมริกาเดิมเป็นคนขายหนังสือพิมพ์ แต่กลายเป็นผู้ค้นพบกระแสไฟฟ้า วัตต์เป็นเพียงคนงานแต่ค้นพบเครื่องจักรไอน้ำ ไม่ว่าในจีนหรือในต่างประเทศ สมัยโบราณหรือสมัยปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์จำนวนมาก ฝึกฝนตนเองด้วยการปฏิบัติ⁶

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ประเทศไทยเราได้มีความพยายามช่วยกันจัดการศึกษานอกระบบขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา เพื่อมุ่งหมายที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ เป็นการยกระดับการศึกษาให้แก่ประชากรทั่วไป โดยเฉพาะในชนบท ที่ห่างไกล โดยมีหน่วยงานที่จัดให้การศึกษา เช่นนี้มากมายทั้งที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน เช่น กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท สำนักงานเยาวชนแห่งชาติ กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ กรมแรงงาน

⁶เขียน ธีรวิทย์, "ปัญหาและทิศทางของการศึกษาในประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน," วารสารรามคำแหง 6(พฤษภาคม 2522) : 165.

กรมการพัฒนาชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ กรมราชทัณฑ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
 คุรุสภา กรมการศาสนา สมาคม มูลนิธิ ชุมชน และศูนย์ต่าง ๆ เป็นต้น แต่ก็
 ยังไม่ได้ผลสำเร็จเป็นที่พอใจตามวัตถุประสงค์ครบถ้วน ทั้งนี้ปัญหาได้เกิดขึ้นด้วยเหตุ
 ประการหนึ่งคือ มีหน่วยงานมากมายเกินไปและขาดการประสานงานกันอย่างดี⁷
 ประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียนจึงยังคงถูกละเลยอยู่อีกเป็นจำนวนมาก

3. ธรรมชาติของบุคคลควรได้รับการศึกษาตลอดชีพ ธรรมชาติ
 ของคนปกติทุกคนย่อมมีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่เห็น ไม่เข้าใจอยู่เสมอ
 ตั้งแต่แรกเกิด เด็กจะเริ่มเรียนรู้ถึงสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เริ่มเกิดพัฒนาการทั้งด้าน
 ร่างกายและระดับสมอง และจะเพิ่มมากขึ้น ๆ จนถึงวัยเรียน วัยทำงาน จนกระทั่ง
 วัยพักงาน เราจะสังเกตเห็นได้ว่าความต้องการสิ่งแปลกใหม่เป็นธรรมชาติของ
 คนเรา ของที่ได้แล้ว รู้แล้ว เข้าใจแล้ว จะตกเป็นประสบการณ์ประจำตัวของบุคคล
 นั้น กลายเป็นของเก่าที่เจ้าของมักเพิกเฉย และจะคืนรนในสิ่งใหม่กว่าสำหรับ
 ตัวเองอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะคนที่มีความกระตือรือร้นสูง จะยังมีความต้องการ
 การศึกษาต่อไป และต่อไปในสิ่งที่ตนสนใจโดยไม่หยุดยั้ง การจัดการศึกษาตลอดชีพ
 จะสนองความต้องการของบุคคลประเภทนี้อย่างมากและยังช่วยกระตุ้นบุคคลประเภท
 ที่ค่อนข้างเฉื่อยช้าให้เกิดความรู้สึกร้อนรนหนาวไปด้วยได้ ซึ่งจะยังผลให้เกิดความ
 สนใจจนคว้าศึกษาวิชาการต่าง ๆ อันเป็นผลให้เกิดความก้าวหน้าแก่ชาติบ้านเมือง
 ต่อ ๆ ไป

เอนก พ. อนุกุลบุตร⁸ ได้ให้ทัศนะว่า เมื่อบุคคลจบออกจาก
 สถาบันการศึกษาแล้วมักจะเริ่มล่าสมัยทันทีเพราะเทคโนโลยีเจริญรวดเร็วมาก มีผู้
 ลองคำนวณดูพบว่า ความเจริญทางเทคโนโลยีจะเจริญขึ้นเป็น 2 เท่า เมื่อเวลา

⁷ โฆษิต อินทวงศ์, "การศึกษาในระบบโรงเรียนในประเทศไทย,"
 หน้า 188.

⁸ เอนก พ. อนุกุลบุตร, "แนวคิดบางประการเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเปิด,"
 วารสารรามคำแหง 3(มกราคม 2520) : 152.

ผ่านไปทุกรอบ 10 ปี ทำให้คิดว่าถ้าคนเราไม่ได้รับการศึกษาเพิ่มเติมอยู่เสมอ อาจจะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกด้วยความยากลำบาก ฉะนั้น การศึกษาจึงต้องดำเนินไป ตลอดเวลา ตลอดชีวิตซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในด้านรูปแบบ สถาบัน กระบวนการเนื้อหาสาระเพื่อสามารถรับหน้าที่นี้ให้ได้ ในฐานะที่มหาวิทยาลัย เป็นชุมชนวิชาการและชุมชนปัญญา จึงจำเป็นต้องมีแนวโน้มในการรับภาระนี้อย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ได้กล่าวเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยไทยว่า "... จุดมุ่งหมาย ของมหาวิทยาลัยไทย เมื่อวิเคราะห์ในเชิงของอดีตนั้นได้ระดมพอกพูนขึ้นจนเป็นองค์ ประกอบที่สำคัญ คือ 1) ผลิตรายวิชาราชการ 2) แก้ปัญหาการเมือง 3) ส่งเสริม วิชาชีพบางสาขา และ 4) ส่งเสริมการพัฒนาประเทศ"⁹ องค์ประกอบที่ 4 นี้เองที่กำลังเน้นหนักในยุคปัจจุบัน นโยบายของรัฐบาลไทยปรากฏแน่ชัดว่ามหาวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศ

เมื่อเป็นเช่นนี้ระบบการศึกษาที่จะเหมาะสมในเมื่อบุคคลอยู่ระหว่าง ปฏิบัติงาน มีหน้าที่ประจำอยู่ควรเป็นการศึกษาต่อเนื่องในระบบเปิดที่จะทำหน้าที่นี้ได้ ดีที่สุด แนวโน้มการอุดมศึกษาทั่วไปในอนาคต จึงควรมีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัยเปิด มากขึ้น เปิดทั้งในด้านโอกาส และกระบวนการให้การศึกษา ซึ่งอาจเริ่มจากการ มีส่วนหนึ่งดำเนินการในโปรแกรมการศึกษาระบบเปิดเพิ่มเติมจากระบบปิด แล้วจึง ค่อย ๆ พัฒนาเป็นระบบเปิดในสาขาวิชาที่มีความพร้อมก่อน จากที่กล่าวมานี้จะเห็น ได้ชัดว่าจำเป็นต้องจัดระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นใหม่ ซึ่งต้องเป็นระบบที่ให้ โอกาสแก่ผู้เรียนจำนวนมากที่สุด มีความเสมอภาคมากที่สุด ขจัดอุปสรรคขัดขวาง การศึกษาให้เหลือน้อยที่สุด นั่นคือ "การศึกษาระบบเปิด" นั่นเอง¹⁰

⁹ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, "จุดมุ่งหมายที่ระดมมาแต่อดีต," การเรียน การสอนระดับอุดมศึกษา, หน้า 42. ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, บรรณาธิการ (ภาควิชา อุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2523.

¹⁰เอนก พ.อนุกุลบุตร, "แนวคิดบางประการเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย เปิด," หน้าเดิม.

แนวคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเปิดนี้ได้เคยนำมาใช้แล้ว นับตั้งแต่ระยะ
เริ่มแรกของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุข
โดยในปี 2476 มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้ตั้งขึ้น และจัดการศึกษา
"ระบบตลาดวิชา" ซึ่งรับนักศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือกและไม่บังคับให้เข้าฟังการ
บรรยาย อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยระบบตลาดวิชาในครั้งนั้นคงใช้วิธีการศึกษาใน
ลักษณะเดียวกับมหาวิทยาลัยทั่วไป โดยใช้ชั้นเรียนเป็นหลัก เพียงแต่นักศึกษาอาจศึกษา
ได้ด้วยตนเอง หรืออาจพบอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยได้เป็นครั้งคราว หรืออาจเข้าฟังการ
บรรยายตามปกติสำหรับผู้ที่สามารถจะทำได้ ยังคงเป็น "ตลาดวิชา" ที่ขาดระบบ
การสอนที่จะช่วยให้นักศึกษาเรียนได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ถึงกระนั้นก็มีผู้
สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิตกว่าหมื่นคน ก่อนที่มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์จะเปลี่ยนนโยบายการรับนักศึกษาโดยวิธีการสอบคัดเลือก และจัดการ
ศึกษาระบบเดียวกับมหาวิทยาลัยทั่วไป

ต่อมาในปี 2514 ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็น
มหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาขึ้นอีก โดยเปิดสอนสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์เป็นส่วนใหญ่
เช่น สาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ การบัญชี ศึกษาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงได้รับนักศึกษาในปี
การศึกษาแรกถึงสี่หมื่นคนเศษ และเพิ่มขึ้นทุกปี ๆ จนในปีการศึกษา 2523 นี้ ทาง
มหาวิทยาลัยได้รับนักศึกษาใหม่เป็นจำนวนมากถึง 103,390 คน แต่วิธีการจัดการ
ศึกษาโดยอาศัยชั้นเรียนเป็นหลัก และยังคงยึดรูปแบบการสอนโดยการบรรยายของ
ผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ได้ทำให้มหาวิทยาลัยประสบปัญหาต่าง ๆ
เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอาคารสถานที่เรียน ปัญหาการจราจรซึ่งไม่
อาจขยายได้ทันและเพียงพอกับจำนวนนักศึกษาที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น หากมหาวิทยาลัย
รามคำแหงจะขยายการจัดการศึกษาในแบบที่ดำเนินการอยู่นี้ให้เพียงพอับความต้องการ
ของผู้เรียน รัฐบาลก็จะต้องรับภาระในด้านการลงทุนเพิ่มมากขึ้นทุกปี อย่างไม่มีที่สิ้นสุด¹¹

¹¹ อุทุมพร ทองอุไทย และคณะ, "ความคิดเห็นของประชาชนต่อ
มหาวิทยาลัยเปิด" (รายงานผลการวิจัยเสนอทบวงมหาวิทยาลัย ของคณะกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 1-2.

และเนื่องจากความพยายามในการให้การศึกษาระบบเปิดของไทยในปัจจุบันได้ประสบปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการลงทุนซึ่งที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้บริหารการศึกษาของไทยจึงได้ร่วมกันพิจารณาการจัดการศึกษาระบบเปิดโดยใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ในรูปแบบของสื่อประสมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของประเทศไทย เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาที่สามารถรักษามาตรฐานการศึกษาให้คงคุณภาพอยู่ได้ ประหยัดค่าใช้จ่ายและการลงทุนในเรื่องสถานที่ศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยจึงเห็นสมควรได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาศึกษาและจัดทำโครงการมหาวิทยาลัยเปิดขึ้น ดังมีรายละเอียดดังนี้

ทบวงมหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาศึกษาและจัดทำโครงการมหาวิทยาลัยเปิดขึ้น เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2519 ประกอบด้วยคณบดีการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในสาขาต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ศึกษา สำรวจหาข้อมูล และจัดทำโครงการมหาวิทยาลัยเปิด คณะกรรมการชุดนี้ได้จัดทำโครงการและวางรูปแบบของมหาวิทยาลัยเปิด และยกราชพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยดังกล่าวแล้วเสร็จ และทบวงมหาวิทยาลัยได้นำเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด พร้อมกับร่างพระราชบัญญัติเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2520

เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 ได้มีการพิจารณาทบทวนเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดนี้อีกครั้งหนึ่ง คณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบัน ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตรวจพิจารณาเรียบร้อยแล้ว ในคราวประชุมเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2521 มีมติเห็นชอบด้วย และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้พิจารณาอนุมัติพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเปิด เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2521¹²

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 2-3.

มหาวิทยาลัยเปิดแห่งนี้มีชื่อว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นสถาบันการศึกษาที่ไม่มีชั้นเรียนของตนเองมหาวิทยาลัยจะจัดระบบการเรียนการสอน การถ่ายทอดสาระทางวิชาการและประสบการณ์ต่าง ๆ ในรูปแบบที่สะดวก และง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า โดยจะจัดบทเรียนชุดต่าง ๆ ไว้เป็นสื่อประสม ในรูปของชุดการสอน เรียกว่า "ชุดการสอนทางไกล" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชนี้ที่เรียกว่า "ระบบการสอนทางไกล" ซึ่งมีวิธีการให้การศึกษาอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ และมีประกอบด้วยสื่อสำคัญ ๆ ดังนี้

1. สื่อหลัก ได้แก่ สิ่งพิมพ์ประเภทตำรา แบบฝึกปฏิบัติ คู่มือการใช้รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เอกสารคำสอนทางไปรษณีย์ ฯลฯ
2. สื่อเสริม ได้แก่ รายการวิทยุกระจายเสียงในรูปของวิทยุทัศน์ รายการวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งรวมรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศตามสถานีโทรทัศน์ในรูปของเทปบันทึกภาพ และบทเรียนบันทึกเสียงในรูปของเทปบันทึกเสียง หรือแผ่นเสียง
3. อาจารย์ผู้สอนทบทวน ซึ่งประจำอยู่ตามศูนย์บริการประจำภูมิภาคของมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่ให้บริการทางวิชาการแก่นักศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ¹³

เนื่องจากระบบการสอนทางไกลนี้เป็นระบบการเรียนการสอนที่ใหม่ ในวงการการศึกษาในบ้านเรา จึงจำเป็นต้องมีการทดลองใช้และทดสอบหาประสิทธิภาพของชุดการสอนทางไกล ซึ่งเป็นศูนย์รวมของสื่อการสอนประเภทสื่อหลัก และสื่อเสริมเป็นสำคัญ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ต้องการก่อน จึง

¹³ คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาและจัดทำโครงการมหาวิทยาลัยเปิด, "มหาวิทยาลัยเปิด" (รายงานสรุปเสนอทบวงมหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 6.

จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนจริงต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่า การสร้างและหาประสิทธิภาพ
ชุดการสอนทางไกลของระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนี้
เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาโสตทัศนศึกษาโดยตรง และยังไม่มีการจัดทำขึ้น ประกอบกับ
ช่วงเวลาที่การวิจัยอยู่ในช่วงเดียวกันของการเตรียมชุดการสอนทางไกลของทาง
มหาวิทยาลัยเอง เพื่อเปิดรับนักศึกษาในช่วงต่อไป ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรจัดสร้างชุด
การสอนทางไกลขึ้นหนึ่งชุดเพื่อทดสอบหาประสิทธิภาพและขอปรับปรุงแก้ไข อันจะ
เป็นประโยชน์ต่อระบบการสอนของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างชุดการสอนทางไกล ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร
การศึกษา หน่วยที่ 10 การศึกษารายบุคคลและการศึกษามวลชน
2. เพื่อทดลองใช้และหาประสิทธิภาพของชุดการสอนทางไกล
ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยที่ 10 การศึกษารายบุคคลและการ
ศึกษามวลชน

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษา สร้าง และทดสอบหาประสิทธิภาพของชุดการสอนทางไกล
จากกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีคุณสมบัติที่จะสามารถเข้าศึกษาในสาขาศึกษาศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ กล่าวคือ

ก. จบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า และมี
ประสบการณ์การสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

ข. จบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 5

ค. จบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา

จากกรุงเทพมหานครและจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวนทั้งหมด 30 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนไม่เท่ากันระหว่าง ผู้ที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ กล่าวคือ ผู้ที่จบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า และมี ประสบการณ์การสอนมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี มีประชากรจริงในกรุงเทพมหานคร จำนวนน้อย และส่วนมากมีภาระด้านการทำงานและครอบครัว จึงหาอาสาสมัครเป็น ตัวอย่างประชากรได้เพียง 2 คน ส่วนผู้ที่จบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือเทียบเท่า มีจำนวน 8 คน และผู้ที่จบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาศึกษา ซึ่งศึกษามาทาทาง การศึกษาโดยตรง มีจำนวนมากที่สุด คือ 20 คน

ข้อจำกัดในการวิจัย

การใช้สื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุ ไม่สามารถส่งออกอากาศไปยังตัวอย่าง ประชากรที่บ้านได้เหมือนสภาพการศึกษาค้นคว้าระบบการสอนทางไกลจริง ๆ เพราะ ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูงมาก ผู้วิจัยจึงต้องใช้เทปบันทึกรายการทั้งโทรทัศน์และ วิทยุไปเปิดให้กลุ่มตัวอย่างประชากรชมและฟัง ณ สถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างสะดวก

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

"มหาวิทยาลัยเปิด" เป็นระบบการดำเนินงานระดับอุดมศึกษา ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจได้ศึกษา เล่าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย โดยมีต้อง ผ่านการสอบคัดเลือก ไม่ต้องเข้าฟังการบรรยายในชั้นเรียน เมื่อสมัครเรียนแล้ว นักศึกษาจะเล่าเรียนจากการใช้สื่อการสอนแบบประสม คือการอ่านตำราหรือสิ่งพิมพ์ บทเรียนทางไปรษณีย์ควบคู่ไปกับการชมและฟังรายการสอนทางโทรทัศน์และวิทยุ อภิปรายซักถามอาจารย์ผู้สอนตามศูนย์ศึกษาที่ตั้งขึ้นตามเมืองต่าง ๆ โดยไม่ต้อง เดินทางเข้าสู่ส่วนกลาง มีการประเมินและวัดผลการเรียนโดยให้นักศึกษาทำงาน ที่มอบหมายส่งไปให้คอมพิวเตอร์ตรวจที่มหาวิทยาลัย และให้อาจารย์ที่ศูนย์ศึกษาตรวจ

วิพากษ์ วิจารณ์ และเข้าสอบไล่ประจำภาคการศึกษา เมื่อนักศึกษาทำงานตามที่กำหนดไว้ และสอบผ่านวิชาครบตามหลักสูตรแล้ว ก็จะได้รับปริญญาบัตร ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิ์เหมือนปริญญาจากมหาวิทยาลัยสามัญทุกประการ

"ระบบการสอนทางไกล" หมายถึง ระบบการจัดให้การศึกษาแก่นักศึกษาโดยใช้ระบบการสื่อสารจากผู้สอนไปยังผู้เรียน โดยสื่อมวลชนต่าง ๆ ประสมประสานกัน เช่น สื่อไปรษณีย์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ ฯลฯ โดยผู้เรียนสามารถรับสารเหล่านั้นได้ ณ ที่อยู่ของตน และอาจมีการพบปะผู้สอนหรือเพิ่มเติมประสบการณ์การเรียนรู้อ่างในบางกรณี ที่ศูนย์ศึกษาที่ไกลที่สุดของผู้เรียน และจะมีการประเมินผลตามกระบวนการของระบบจนถึงขั้นสุดท้ายคือ การประเมินผลแบบเข้ม ระบบการสอนทางไกลนี้ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) สำรวจปัญหาและความต้องการของสังคม 2) พัฒนาหลักสูตร 3) ผลิตชุดวิชาและชุดการสอนทางไกล 4) ถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ และ 5) ประเมินผล

"ชุดการสอนทางไกล" หมายถึง ชุดสื่อสารการศึกษาที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียนศึกษาในแต่ละหน่วยการเรียน ประกอบด้วย คู่มือชุดวิชา และแบบฝึกปฏิบัติ คำราเรียน หนังสือหรือเอกสารอ่านประกอบ รายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ สื่อทัศนศึกษาประจำศูนย์บริการการศึกษา แบบประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียน และแบบทดสอบประจำหน่วย ชุดการสอนเสริม และแหล่งฝึกงานวิชาการและวิชาชีพ ในชุมชน สื่อเหล่านี้จัดไว้เพื่อส่งให้ผู้เรียนตามวิถีทางของสื่อมวลชนชนิดนั้น ๆ

"อาจารย์ผู้สอนทบทวน" หมายถึง อาจารย์ที่ทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมอบหมายให้ช่วยสอนทบทวนหรือตอบปัญหาการศึกษาแก่นักศึกษา อาจเป็นอาจารย์ประจำของสถาบันที่ศูนย์บริการการศึกษาตั้งอยู่ หรือที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชส่งมาประจำอยู่ที่ศูนย์บริการการศึกษาทั่ว ๆ ไป

"ศูนย์บริการการศึกษา" หมายถึง ศูนย์กลางในส่วนต่าง ๆ ของประเทศที่จัดขึ้นเพื่อบริการการศึกษาแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในด้านต่าง ๆ เช่น เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มย่อย, พบอาจารย์ผู้สอนเมื่อมีปัญหาด้าน

การเรียนการสอน, เข้าฟังการสอนเสริม, หรือขอใช้สื่อโสตทัศนต่าง ๆ เป็นต้น

"ชุดการสอนเสริม" หมายถึง ชุดสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
 ธรรมมาธิราชสร้างขึ้นเพื่อให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยใช้บริการการสอนเสริมแก่นักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกันทั่วไป มักประกอบด้วยสื่อประสมต่าง ๆ เช่น แผ่นโปร่งใส สไลด์ เทป ภาพยนตร์ ฯลฯ และมีคู่มือการใช้จัดไว้ให้ด้วย

"ชุดวิชา" หมายถึง วิชาต่าง ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้บูรณาการ (รวบรวมและประมวลเนื้อหาใหม่) ขึ้นเป็นชุดวิชา จึงมีเนื้อหาวางกว้างกว่าวิชาปกติ แต่ละชุดจะมีค่าประมาณ 6 หน่วยกิต และแบ่งเนื้อหาทั้งหมดออกเป็นหน่วยการเรียนต่าง ๆ ชุดวิชาหนึ่งมี 15 หน่วย

"สารกถา" หมายถึง ถ้อยคำหรือเรื่องราวที่เป็นแก่น เป็นเนื้อหาสำคัญ โดยทั่วไปมักมีเนื้อความไม่ยาวมาก เสนอเนื้อหาที่เป็นสาระสั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจเฉพาะในบางประเด็น

"มโนทัศน์" หมายถึง ข้อความแสดงสาระสำคัญของเนื้อหาในแต่ละตอนที่เป็นแก่นจริง ๆ ไม่มีการขยายความบ้าง เช่น ในสารกถา ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Concept

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาขบวนการสร้างชุดการสอนทางไกลจากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญในการสร้างชุดการสอนทางไกล

2. เลือกแบบจำลองระบบการสร้างชุดการสอนทางไกลที่เหมาะสมที่สุด เพื่อสร้างชุดการสอนทางไกลจากระบบที่ได้มีการทดสอบประสิทธิภาพแล้ว

3. ดำเนินการสร้างชุดการสอนทางไกลวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 การศึกษารายบุคคลและการศึกษามวลชน ประกอบด้วยแบบฝึกปฏิบัติ ตำราเรียน รายการวิทยุและรายการโทรทัศน์

4. นำชุดการสอนทางไกลที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้และหาประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 85/85 ที่กำหนดไว้ โดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรจำนวน 30 คน ซึ่งได้สุ่มจากผู้คุณสมบัติดังนี้

ก. จบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่าและได้ทำงานมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 10 คน

ข. จบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 10 คน

ค. จบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา จำนวน 10 คน

การทดลองสอนกลุ่มตัวอย่างด้วยชุดการสอนทางไกลนี้ จัดทดลองแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบสนาม โดยเก็บข้อมูลจากการสอบก่อนเรียน กิจกรรมระหว่างเรียนและการสอบหลังเรียนของหน่วยการเรียนรู้ที่สอน

5. หลังจากทดลองเรียนแล้ว 15 วัน ให้กลุ่มตัวอย่างเขียนรายงานความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษารายบุคคลและการศึกษามวลชน โดยไม่ต้องทำไร ๆ เพื่อตรวจผลความเข้าใจและความตรงจำ

6. วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยของคะแนนกิจกรรมระหว่างเรียน และค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนทางไกลตามเกณฑ์มาตรฐาน 85/85

7. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะของการสร้างและทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอนทางไกล ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 การศึกษารายบุคคลและการศึกษามวลชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. นำชุดการสอนทางไกล ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 การศึกษารายบุคคลและการศึกษามวลชน ที่หาประสิทธิภาพแล้วนำไปใช้ในการสอนจริงกับนักศึกษามหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย
2. เป็นแนวทางแก่สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในการผลิตชุดการสอนทางไกล เพื่อประโยชน์ในทางการศึกษาต่อไป

002002